

۱۴۰۲/۱۲/۲۰
۱۸، ۱۹، ۲۰

احکام و آداب و آثار

WWW.Ketab.ir

سليمان عباس آباد عربی

احکام، آداب و آثار نماز شب

سلیمان عباس آباد عربی

انتشارات دلیل ما

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۵

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: پرتو شمس

چاپ: نگارش

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۲-۰۱۳-۶

تلفن و نمابر: ۳۷۷۴۴۹۸۸ - ۳۷۷۳۳۴۱۳ (+۹۸۲۵)

مركز مرکزی: قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه ششم، واحد ۶۱۲ و ۶۱۳
(ارتباط: مایه) | Info@dalilema.ir | www.dalilema.ir (خرید آنلاین)

مراکز پخش

قم - خیابان معلم - مجتمع ناشران - طبقه ششم - واحد ۹ | تلفن: ۳۷۷۴۴۹۸۸ و ۳۷۷۳۳۴۱۳
قم - خیابان صفائیه - رویروی کوچه ۳۸ - پلاک ۷۵۹ | تلفن: ۳۷۷۳۷۰۰۱ و ۳۷۷۳۷۰۱۱
تهران - خیابان انقلاب - خیابان فخرراری - نبش بن بست ری - پلاک ۶۱ | تلفن: ۶۶۴۶۴۱۴۱
مشهد - چهارراه شهداء - ضلع شمالی باغ نادری - کوچه شهید خوراکیان - مجتمع گیه کتاب - طبقه اول | تلفن: ۳۲۲۳۷۱۱۳-۵

انتشارات دلیل ما

www.dalilema.ir

مركز نشر و پخش کتب معارف اهل بیت (ع)

۹ سال ناشر نمونه و برگزیده کشوری

با تولید بیش از ۱۰۰۰ عنوان کتاب

سرشناسه: عباس آباد عربی، سلیمان، ۱۳۲۹ -

عنوان و نام پدیدآور: احکام و آداب و آثار نماز شب / سلیمان عباس آباد عربی.

مشخصات نشر: تهران: دلیل ما، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۸۰ ص.

شابک: 978 - 600 - 442 - 013 - 6

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: نماز شب

* Night prayer موضوع

موضوع: نماز شب -- احادیث

* Night prayer -- Hadiths موضوع

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ / ۷ / ۳۱۸۷ BP

شماره زده دیویی: ۲۹۷ / ۳۵۳

شماره کتابشناسی ملی: ۴۴۷۳۸۵۴

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه
۱۵	آثار عظیم نماز شب پیامبر ﷺ
۱۵	الف) آمادگی روحی جهت دریافت «قول ثقیل»
۱۶	نظرات مفید آن در تفسیر «قول ثقیل»
۱۷	ب) نائل شدن به مقام محمود
	باب اول: علت خواندن نماز شب
۲۳	۱- اهمیت و حساسیت آن
۲۴	آیات ۱۷ و ۱۱۳ سوره مبارکه اسرار
۲۵	آیه ۷۹ سوره مبارکه اسراء
۲۶	آیه ۶۴ سوره مبارکه فرقان
۲۷	آیات ۱۶ و ۱۷ سوره مبارکه سجده
۲۹	آیه ۹ از سوره مبارکه زمر
۳۰	آیه ۱۷ و ۱۸ سوره مبارکه ذاریات
۳۰	آیه ۴۰ سوره مبارکه ق
۳۲	آیات ۴۸ و ۴۹ از سوره مبارکه طور
۳۳	آیه ۲۷ سوره مبارکه حدید
۳۴	آیات ۱-۸ و آیه ۲۰ سوره مبارکه مزمل
۳۷	آیه ۲۶ سوره مبارکه انسان
۳۷	۲- توصیه های اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام

- ۳۷ نماز شب توصیه و سنت پیامبر خدا ﷺ
- ۳۸ توصیه مؤکد اهل بیت علیهم السلام به فرزندان و شیعیان خود
- ۳۹ وصیت امیرالمؤمنین علیهم السلام
- ۳۹ توصیه امام صادق علیهم السلام به عبدالله بن جندب
- باب دوم: ثواب خواندن نماز شب**
- باب سوم: وقت خواندن نماز شب**
- ۵۱ روایت ایلی: مابین نیمه شب تا آخر شب
- ۵۱ روایت دوم: سحر، وقت نماز شب
- ۵۲ منظور از سحر روایت امام باقر علیهم السلام
- ۵۵ روایت سوم: عدم جواز خواندن نماز شب پیش از وقت آن
- ۵۷ زمان خواندن نماز شب در سفر
- ۶۱ روایات مؤید مطلب (عدم رکوع در شب در سفر)
- باب چهارم: زمان خواندن نماز شب**
- ۶۳ روایات ناظر بر قضای نماز شب در بعد از نماز صبح
- ۶۳ روایت اول از امام باقر علیهم السلام
- ۶۴ روایت دوم و سوم از امام صادق علیهم السلام
- روایات ناظر بر خواندن قضای نماز شب در بعد از نماز ظهر و خواندن قضای نماز شب در روز
- ۶۴ شب در روز
- ۶۸ وضعیت قضای نافله شب بیمار
- باب پنجم: کیفیت به جای آوردن نماز شب**
- ۷۱ روایت اول: در کیفیت نماز شب پیامبر ﷺ
- ۷۲ روایت دوم: تبیین نوافل توسط امام صادق علیهم السلام

- ۷۳ روایت سوم: در کیفیت نماز شب امام کاظم علیه السلام
- ۷۴ روایت چهارم در تبیین شرایع دین از امام رضا علیه السلام
- ۷۵ روایت پنجم: نحوه به جای آوردن نماز شب امام رضا علیه السلام
- ۷۷ جمع بندی محتوای احادیث کیفیت به جای آوردن نماز شب
- ۸۰ نکاتی در ادامه کیفیت خواندن نماز شب
- ۸۰ نکه اول: سنت خواندن نماز شب با صدای بلند
- ۸۱ نکه دوم: افضلیت نافله وتر بر دیگر نافله های شب
- ۸۱ نکهت سوم: تقدیم نماز واجب بر نماز شب
- ۸۲ نکهت چهارم: جواز شستن آب در زمان خواندن نماز وتر
- ۸۲ نکهت پنجم: خواندن نافله بدون نیاز به رو کردن به قبله
- ۸۴ نکهت ششم: نشسته خواندن نماز شب
- ۸۵ نکهت هفتم: حکم سهو در نماز شب
- ۸۷ نکهت هشتم: عدم جواز جماعت در نماز شب
- ۸۹ نکهت نهم: جواز خواندن سوره های عزائم در نماز شب
- ۹۱ نکهت دهم: افضلیت خواندن نماز شب در منزل
- ۹۲ نکهت یازدهم: لزوم اجازه والدین و شوهر در انجام مستحبات
- باب ششم: سوره های توصیه شده برای تلاوت در نماز شب
- ۹۵ شصت بار خواندن سوره توحید
- ۹۵ سوره های توحید و کافرون و اعلی
- ۹۶ سوره انسان
- ۹۷ سوره های توصیه شده در نافله وتر
- ۹۷ سوره توحید

- ۹۸ سوره‌های توحید و معوذتین
 ۹۸ نه سوره در سه رکعت
 ۹۹ سوره‌های اعلی و کافرون و توحید
 ۹۹ خواندن حوامیم در نماز شب
 ۱۰۲ سوره‌های توصیه شده در شب جمعه

باب هفتم: دعا و استغفار در نماز شب

- ۱۱۱ الف) دعا برای بیدار شدن در نیمه شب
 ۱۱۴ ب) دعا در هنگام برخاستن از خواب در نیمه شب
 ۱۱۴ روایت اول از امام باقر علیه السلام
 ۱۱۵ روایت دوم: دعای دوازدهم از امام باقر علیه السلام
 ۱۱۸ روایت سوم: دعای امام سادّه علیه السلام
 ۱۱۸ روایت چهارم از امام رضا علیه السلام
 ۱۱۹ روایت پنجم: دعایی دیگر از امام رضا علیه السلام
 ۱۲۱ پ) ادعیه و اذکار وارده در قنوت نماز وتر
 ۱۲۵ ذکر استغفار (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ)
 ۱۲۶ دعای قنوت وتر رسول خدا صلی الله علیه و آله
 ۱۲۷ دعای قنوت وتر امیرالمؤمنین علیه السلام
 ۱۲۹ دعای قنوت وتر امام سجاده علیه السلام
 ۱۳۰ روایتی دیگر از قنوت وتر امام سجاده علیه السلام
 ۱۳۱ دعای قنوت وتر امام باقر علیه السلام
 ۱۳۳ دعای قنوت صادقین علیهم السلام
 ۱۳۶ دعای قنوت وتر امام رضا علیه السلام

- ۱۳۷ دعایی که اهل بیت علیهم السلام به آن مداومت داشتند
- ۱۵۱ ت) دعای بعد از رکوع نماز وتر
- ۱۵۲ ث) ادعیه وارده در سجده نماز شب
- ۱۵۲ دعا برای چهل مؤمن در سجده
- ۱۵۳ ذکر سجده امیرالمؤمنین علیه السلام
- ۱۵۴ سجده امام باقر علیه السلام به روایت امام صادق علیه السلام
- ۱۵۵ ذکر سجده امام صادق علیه السلام
- ۱۵۶ ذکر سجده امام کاظم علیه السلام
- ۱۵۷ ج) ادعیه پس از ترغ شدن از نماز شب
- ۱۵۷ روایت اول: دعای امام جناد علیه السلام پس از فراغت از نافله شب
- ۱۶۸ روایت دوم: دعای امام اقرع علیه السلام پس از خواندن نافله شب
- ۱۷۰ روایت سوم: دعای فراغت از نافله امام باقر علیه السلام
- ۱۷۰ روایت چهارم: دعایی دیگر از امام باقر علیه السلام پس از نافله وتر
- باب هشتم: آثار خواندن نماز شب
- ۱۷۳ خوش سیماترین مردم
- ۱۷۴ بهترین فرد است
- ۱۷۴ رهایی از عذاب قبر، افزایش روزی و عمر
- ۱۷۵ مباحات خدا و آمرزش گناهان
- ۱۷۵ محوکننده و کفاره گناهان
- ۱۷۶ تضمین کننده روزی
- ۱۷۷ عامل شرف و بزرگی مؤمن
- ۱۷۸ فخر مؤمن و زینت در دنیا و آخرت

- ۱۷۹ عامل نسیم رحمت الهی
- ۱۸۰ سود برندگان در صبحگاهان
- ۱۸۱ از چهره هایشان شناخته می‌شوند
- ۱۸۱ نورانی شدن خانه‌ها
- ۱۸۱ دفع‌کننده عذاب الهی
- ۱۸۳ محبوب بودن در نزد خدا
- ۱۸۳ واجب شدن بهشت
- ۱۸۳ رینت آخرت
- ۱۸۴ مایه تدریج بدن
- ۱۸۵ موجب ادای نوبه‌های بدن و از بین برنده آندوه
- ۱۸۵ درنگ کمتر در روز قیامت
- ۱۸۶ نوشته شدن در زمره آموزگاران در سحرگاهان
- ۱۸۶ عامل توفیق توبه، بخشش و فراموشی
- ۱۸۷ نماز شب موجب استجاب دعاست
- ۱۸۸ عامل خلیلیت حضرت ابراهیم علیه السلام
- ۱۸۹ عامل حل مشکلات و روا شدن حاجات
- ۱۹۰ ایمنی از وحشت قبر
- ۱۹۱ گریان نبودن چشم در روز قیامت
- ۱۹۱ در جایگاه خردمندانند
- ۱۹۲ وسیله آسایش مؤمن
- ۱۹۲ نائل شدن به جایگاه علین
- ۱۹۳ جلب محبت خداوند در اثر اشک ریختن در تاریکی شب

باب نهم: علل محرومیت از خواندن نماز شب

۱۹۵

گناهان عامل محرومیت از نماز شب

۱۹۶

تنبلی و کسالت

باب دهم: آسیب احتمالی نماز شب

۲۰۳

کتاب نامه

www.ketab.ir

یکی از مهم‌ترین نیازها و دغدغه‌های بشر (از ابتدا تا کنون) رسیدن به حالت آرامش و اطمینان قلبی یا همان آرامش روحی و روانی است و از همین جهت است که انسان برای دستیابی به آن به راه‌های مختلفی تمسک جسته است؛ مثلاً برخی این آرامش روحی و روانی را در کسب مقامات دنیوی (به هر قیمت)، برخی در اموال و جمع‌آوری هر چه بیشتر آن، عده‌ای در اولاد و مباحثات به آن‌ها و گروهی نیز در لذات و شهوات زودگذر دنیوی جستجو کرده‌اند؛ ولی گذر زمان و تجربه نشان داده است که هر چه بیشتر از این موارد در اختیار افراد قرار گرفته است نه تنها به آرامش درونی آن‌ها نیفزوده بلکه موجب اضطراب و تشویش خاطر بیشتر آن‌ها را نیز فراهم آورده است.

علیرغم این تلاش‌های اضطراب‌آور و به بیراه رفتن‌های بی‌پایان، آنچه را که موجب اطمینان قلبی و آرامش روحی و روانی انسان می‌گردد، خداوند در نسخه‌ای بسیار جامع و با اندک کلماتی در قرآن بیان فرموده است و آن تنها «ذکر الله» است که می‌تواند آرامش قلبی و روحی و روانی را به ارمغان آورد و این «ذکر الله» همچنان که خداوند فرموده است از هر چه و هر که بالاتر است و بالاتر است از آنچه بتوان آن را توصیف کرد.

از این رو با مطالعه و بررسی روایات و بیانات معصومین علیهم السلام در خواهیم یافت که هیچ عملی پس از شناخت خداوند و شهادت به رسالت پیامبر صلی الله علیه و آله و ولایت امیرالمؤمنین و ائمه معصومین علیهم السلام بالاتر از نماز نیست و این نماز از آنجایی که فرمان خداست که توسط پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ابلاغ گردیده است و توأم با ولایت اهل بیت علیهم السلام شده به طوری که شرط قبولی آن تنها با ولایت ایشان ممکن خواهد بود لذا بالاترین مرتبه و تجلی ذکر خدا گردیده و از این رو باعث آرامش درونی انسان با ایمان خواهد شد.

از طرفی بوغای زندگی روزانه از جهات مختلف، توجه انسان را به خود جلب می‌کند و افکار راه بردجات گوناگون سوق می‌دهد به طوری که حضور قلب کامل، در آن بسیار مشکل است اما در دل شب و به هنگام سحر و فرونشستن بوغای زندگی مادی و آرامش روح جسم انسان در پرتو مقداری خواب، حالت توجه و نشاط خاصی به انسان می‌رسد می‌تواند از این حالت بی‌نظیر نهایت بهره را برای آرامش روح و روان خود ببرد؛ لذا به همین دلیل است که دوستان خدا همیشه از نماز خواندن در دل شب و تلاوت قرآن در آنی که مردم در خوابند، برای تصفیه روح و حیات قلب و تقویت اراده و تکمیل اخلاص و آرامش روان خود بهره برده‌اند؛ پس می‌توان نتیجه گرفت که نماز شب نیز یکی از مهم‌ترین سبب‌های رسیدن به آرامش و اطمینان درونی و روانی خواهد رسید.

نماز شب از مهم‌ترین نمازهای مستحبی است و از جایگاه والایی در اسلام برخوردار است و از جمله عباداتی است که در روایات آثار دنیای و اخروی بسیاری برای آن بر شمرده‌اند؛ ولیکن باید دانست که این نافله جزو عباداتی است که طبق

نص قرآن بر پیامبر اکرم ﷺ واجب بوده و ایشان موظف به اقامه آن در بخشی از شب بوده‌اند و از آنجایی که این عمل از جانب خداوند به ایشان امر شده است بنابراین به میزان اهمیت و آثاری که انجام این عمل در پی خواهد داشت و پاداش‌هایی که برای آن در نظر گرفته شده است، جز خداوند متعال هیچ کس نمی‌تواند بی‌برد. با این حال خداوند در آیاتی از قرآن به مهم‌ترین آثاری که انجام این عمل، فله‌برای شخص پیامبر ﷺ خواهد داشت اشاره فرموده است.

آثار عظیم نماز شب بر پیامبر ﷺ

آمادگی برای دریافت «قو» بقیل» و رسیدن به «مقام محمود» دو دستاورد بزرگی است که نماز شب برای پیامبر ﷺ به ارمغان آورده است که به تشریح هر کدام از این دو آثار به‌طور جداگانه خواهیم پرداخت.

الف) آمادگی روحی جهت دریافت «قول ثقیل»

خداوند متعال در سوره مزمل می‌فرماید:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ يَا أَيُّهَا الْمَزْمُلُ (۱) قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا نَجَاءً (۲) نِصْفَهُ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا (۳) أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتَّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا (۴) أَلَمْ نَقُصِّ عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا (۵)

به نام خدا که رحمتش بی‌اندازه است و مهربانی‌اش همیشگی. ای جامه‌بر خود پیچیده! (۱) شب را جز اندکی (که ویژه استراحت است برای عبادت) برخیز (۲) نصف (همه ساعات) شب (را به عبادت اختصاص ده) یا اندکی از نصف بکاه (۳) یا (مقداری) بر نصف بیفز و قرآن را شمرده و روشن و با

تأمل و دقت بخوان. (۴) به یقین ما به زودی گفتاری سنگین (چون آیات قرآن) به تو القا خواهیم کرد. (۵)

• نظرات مفسران در تفسیر «قول ثقیل»

روایاتی دال بر اینکه قول ثقیل را تفسیر و تأویل کرده باشند در کتب مأثوره از قول «صوه بن سنان» یافت نشد لذا برای آگاهی بیشتر، گفتار برخی مفسرین را در این زمینه می آوریم.

شیخ علی بن ابی حمیم قمی در تفسیر خود «قول ثقیل» را به «قیام اللیل» یعنی برخاستن در شب برای نماز شب تفسیر کرده است.^۱

مرحوم فیض انوار در تفسیر «قول ثقیل» آورده است: منظور از قول ثقیل «قرآن» است چراکه در آن کلمات سنگینی را بر مکلفین بیان فرموده است؛ و هم چنین گفته شده است که منظار به سخنی نزل قرآن است بر وجود مبارک پیامبر ﷺ از آنجایی که هنگام نزول قرآن حال ایشان تغییر کرده و عرق می کردند.^۲

مرحوم مجلسی رحمته الله علیه نیز نظر خود را این گونه بیان می کند: منظور از قول ثقیل همان «قرآن» است و آنچه از او امر و نواهی که تکالیف سنگین و سنگینی است که بردوش مکلفین، خاصه خود حضرت پیامبر ﷺ قرار می دهد؛ و هم چنین گفته شده است آنچه برایشان از قیام در شب (نماز شب) تکالیف سنگین است از جمله تکالیف بسیار سنگین و سختی است که در قرآن وارد شده است چراکه شب، زمان خواب و استراحت و راحتی است پس به ناچار کسی که شب را زنده

۱. تفسیر قمی، ج ۲، ص ۳۹۲

۲. تفسیر صافی، ج ۵، ص ۲۴۰

نگه می‌دارد، با طبع انسانی خود مخالفت کرده است.^۱

هرچند که بزرگان مطالبی در این باره گفته‌اند ولیکن به نظر می‌رسد که خداوند متعال با برپایی نماز شب، پیامبر ﷺ خود را آماده می‌فرماید تا با قدرت و استواری ولایت و جانشینی امیرالمؤمنین علیه السلام را اعلام نماید، هرچند که این، یک قول و گنهار ثقیل و سنگین بر کافران و منافقان است و از طرفی دیگر این گفتار به حدی بعظمت و سنگین است که چنانچه پیامبر ﷺ خود نیز بخواهد در ابلاغ آن کوتاهی نماید تمام رسالتش نادیده گرفته خواهد شد و دلیل برای مدعا نیز آیه ۶۷ سوره مبارکه مائد است که می‌فرماید:

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ.

ای پیامبر آنچه از سوز، پروردگارت (درباره ولایت و رهبری علی بن ابی طالب امیرالمؤمنین علیه السلام) بر تو نازل شده را بلاغت کن؛ و اگر انجام ندهی پیام خدا را نرسانده‌ای؛ و خدا تو را از (آسیب و گزند) مردم نگاه می‌دارد؛ قطعاً خدا گروه کافران را هدایت نمی‌کند.

از طرفی دیگر از آنجا که در این آیه خداوند، پیامبر ﷺ مخاطب خود قرار داده است شاید بتوان گفت: این قول ثقیل را (که همان ولایت است) امیرالمؤمنین علیه السلام کسی یارای تحمل حقیقت آن را ندارد جز تو ای پیامبر عظیم الشان علیه السلام.

ب) نائل شدن به مقام محمود

در این رابطه خداوند در سوره اسرا آیه ۷۹ می‌فرماید:

وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا.

و پاسی از شب را برای عبادت و بندگی بیدارباش که این افزون (بر واجب) ویژه توست، امید است پروردگارت تو را (به سبب این عبادت ویژه) به جایگاهی ستوده برانگیزد.

مقام محمود، مقامی است که همواره مورد ستایش است. حمد و ستایش از آن خداست و محمودی (ستایش شده‌ای) جزا نیست و همچنان که حمد و ستایش خداوند از نظر زمان و مکان، محدود نیست، مقام محمودی را هم که خداوند به پیامبر خود عنایت فرموده است، محدود به زمان و مکان نخواهد بود. پس مقام پیامبر ﷺ که در قرآن به مقام محمود اطلاق شده است، مطلق و گسترده است به این معنا که در دنیا و آخرت به اذن خداوند ایشان (و اهل بیت ﷺ) صاحب مقام «ولایت الهی» بوده «وَلَايَتُنَا وَلَايَةُ اللَّهِ» و هم چنین علاوه بر آن در قیامت نیز ایشان صاحب «شفاعت عظمی» هستند. و این که مقام محمود همان شفاعت است روایاتی از طریق اهل بیت ﷺ به شرح ذیل وارد شده است:

• روایت اول

یکی از دو امام باقر یا امام صادق ﷺ دربارهٔ آیه «عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا» امید آن داشته باش، که پروردگارت به مقام محمودت بدارد، فرمودند:

هِيَ الشَّفَاعَةُ.^۲

منظور از این (مقام محمود) مقام شفاعت است.

۱. اصول ستة عشر، ص ۲۱۴؛ بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۷۵

۲. تفسیر عیاشی، ج ۲، ص ۳۱۴